

Des de feia alguns anys, a les reunions de les permanents de Duoda, rondava el desig de parlar de la performance. En els grups d'investigació s'havia fet evident que aquest llenguatge havia estat significatiu en la cultura de la llibertat femenina. Inclús abans de la seva articulació com a proposta artística i, especialment, en els anys de la dècada prodigiosa de la performance femenina, els 70, confluint de vegades amb l'eclosió dels grups d'autoconsciència feminista. Últimament, la intuïció ens portava a preguntar-nos de què parla la llibertat de les dones en aquesta renovada popularitat de l'art d'acció entre les artistes d'avui en dia i també entre les activistes. Finalment, en una de les reunions de la permanent, María-Milagros Rivera ens va emplaçar a dedicar-li un seminari, oferint-nos, poc després, un breu text que ens orientava a fer el tall de la diferència en l'estudi d'aquesta pràctica.

Decidides a escoltar allò que succeeix en aquest àmbit de creació de llenguatge, algunes de nosaltres vam oferir-nos a organitzar una tarda de Seminari per gaudir de performances en viu. En el procés de gestació del programa, l'interès per la performance va creuar-se amb la importància de parlar de les pràctiques docents des del "partir de sí" i inspirades en mètodes zambranians.¹

En aquest sentit, des de feia alguns anys, havia treballat a les aules a partir d'exercicis d'acció perquè m'ajudaven a activar processos d'autoconsciència personal en l'alumnat, privilegiant els moments de relació en les dinàmiques dels grups de classe. Aquesta experiència viscuda i compartida a l'aula i fora d'ella ha estat fonamental per poder situar la transmissió de coneixements lluny de les urpes de l'abstracció, l'escepticisme i la còmode posició de la crítica-crònica que està segant les ganes de saber i el potencial creatiu de l'alumnat jove que arriba a la universitat. Altres professores, que no tenien experiència en aquests mètodes educatius, estaven desitjoses de posar-los en

pràctica i emocionades amb la idea de no fer el disseny d'un espectacle de performances sinó un acompanyament, un diàleg i una orientació en la recerca de llenguatge que pogués dir quelcom nou sobre l'experiència femenina lliure del món.

Així doncs, la tarda del Seminari va esdevenir una ocasió per creuar dues àrees de recerca: d'una banda la performance i, de l'altra, les pràctiques docents. En aquesta redefinició no ens vam saber posar d'acord amb la Ivette Roche, que va decidir no continuar en aquest projecte. Les qui vam compartir aquesta doble vocació, vam anar generant un procés de treball, reunint aquelles antigues alumnes que van respondre a la nostra invitació. Un cop confirmades les participants, procedents principalment de les assignatures "Conceptes de l'Art Contemporani" i "Estudis de Performance" de la Facultat de Belles Arts (UB), així com de l'Escola de Disseny de Moda ESDi (URL), a més d'algunes artistes que van manifestar interès en conèixer el pensament de la diferència, vam inventar una metodologia que ens permetia treballar des de l'afecte i gaudint de la relació.

Generant confiança i acceptant qualsevol punt de partença, la proposta deixava també obert el punt d'arribada, excepte en el compromís de presentar una performance pel Seminari de Duoda titulat -seguint l'orientació del text de Milagros Rivera- "La performance, prolongación del parto".* El projecte va enriquir-se en una nova direcció, gràcies a l'ofertament de la professora Maia Creus de presentar les performances també en el seminari titulat "El cos indispensable"² al Teatre Municipal de l'Escorxador de Lleida.³ Així doncs, vam arrencar amb dos principis de realitat, dos seminaris i tres mesos per fer un itinerari de recerca personal i en relació.

* Vegeu l'article en aquest mateix número de la revista [n. de l'e.].

Per començar, vam proposar una selecció de textos de pensadores de la diferència i tres trobades presencials del grup. La primera trobada va tenir lloc el 6 de febrer a una sala cedida amablement pel Museu d'art del Monestir de Sant Cugat. Va consistir en un torn de paraules on cada una ens presentàvem a través d'un objecte que portàvem a la bossa, iniciant un primer intercanvi de reflexions sobre els textos recomanats: el de Wanda Tommasi, "Cosmos: la experiencia del cuerpo femenino en Simone Weil"⁴ i el de María-Milagros Rivera-Garretas, "El cuerpo sin contrato sexual. Parentesco y espiritualidad femenina en la Europa Feudal".⁵ Una ronda que va resultar germinal, doncs vam constatar que hi havia ganes de conèixer la genealogia de pensament i de creació que ve de la cultura de les dones i significa lliurement la diferència femenina. Per concloure la jornada, l'artista Cori Mercadé ens va fer una visita comentada a la seva exposició, *Draps.Pietats / Santa Generació / Verònica* a la Sala Capitular del Monestir de Sant Cugat. La seva intervenció va ser molt rellevant per incidir en l'orientació del treball que volíem encetar. Avui en dia no és fàcil conèixer l'obra d'una artista que s'atreveix a articular sentiments i emocions personals en diàleg amb la història de la pintura, i a embrancar la seva poètica –sense necessitat de justificar-se– amb dues tradicions que durant molts anys s'assenyalen com a contraposades: la de l'art conceptual, es a dir, un llenguatge artístic postmodern i la tradició expressiva de l'art, molt present en la cultura moderna de les dones. Arran d'aquesta trobada amb l'artista, a qui el grup va reconèixer com a mestra, vam oferir com a nova lectura un text seu, escrit per un Seminari de fa un parell d'anys.⁶

Amb el bon gust deixat pel primerencontre, vam organitzar un segon, al matí del dissabte 5 de març a L'Estruch, Fàbrica de Creació de les Arts en Viu, a Sabadell⁷ per treballar directament dinàmiques del cos en l'acció, a partir d'alguna de les primeres idees que ja maldaven per esdevenir performance. Vam afegir algun text més, i dues cites de la filòsofa Fina Birulés que confirmaven que

l'empresa era delicada i que ens animaven a perseverar:

“...hay que arriesgarse... y atreverse a explorar otras formas de escritura (...) que permitan decir la diferencia femenina, (...) junto a la conciencia de que el “fondo oscuro de la diferencia” apenas se dejar transparentar a través de la acción, la pasión y la palabra.”

“...el hecho de sostener lo sexuado del pensamiento no supone en absoluto negar su posible universalidad, puesto que la universalidad del pensar no tiene que ver con su neutralidad sino, en todo caso, con su capacidad de producir sentido.”⁸

Després d'un breu exercici de meditació-relaxació, vam treballar en una dinàmica per parelles, amb la idea d'ajudar-nos a desplegar la intuïció inicial de cada una. Seguidament, el torn de paraula i, en algun cas, també d'accions incipients que van facilitar una viva conversa on hi va haver escolta i acollida de moltes vivències, en molts casos complexes i doloroses. Ens vam adonar que treballàvem amb material viu: incerteses, dubtes, ferides, cicatrius, i també amb relats de somnis i sanacions.

En aquest punt, se'ns va fer evident que allò que ens impulsava a continuar aquell procés de treball era el desig d'acompanyar respectuosament els petits o grans moviments de l'ànima d'unes i altres. La sensació d'alegria que ens envaïa en les trobades i ens emportàvem a la vida de cada dia ens permetia reconèixer que l'energia i la confiança circulaven, de manera que era possible acceptar el risc, tant en la performance com en la pràctica educativa. Quin risc? El risc que suposa obrir el procés a un treball real des de sí, el risc d'arribar de vegades només al balbuceig, de vegades al bloqueig i a la ràbia prèvia al reconeixement de sí i la interlocució amb l'altra, el risc de no voler fer el que ja sabíem fer sinó d'atrevir-nos amb allò que no sabem i, sobretot, el risc de crear temps i ritme, de gaudir dels moments compartits per tenir cura l'una

de l'altra, sense judicis de valor, sense demandes, sentint senzillament que confluïm en un tram de camí, de fer allò que més tard vam definir com "itineraris de recerca".

Finalment, vam convocar la tercera i darrera trobada el 15 d'abril a La Bonne, concretament a l'antic despatx de la promotora de l'educació de les dones de principi de segle XX, Francesca Bonnemaïson, espai cedit per la Biblioteca pública que porta el seu nom, gràcies a la mediació de la Neus de La Bonne. Allí vam discutir qüestions pràctiques d'organització del seminari de Lleida i de la tarda del seminari Duoda que tindria lloc a La Bonne. En la ronda de paraules, vam tenir la sort de comptar amb els savis consells, l'escolta i l'entusiasme de Remei Arnaus i Asun López.

Amb molta alegria i expectatives, i també una mica de nervis, va donar-se la primera posada en escena de les performances elaborades per: Anna Bonfill, Yelena Cvejic, Laura Fernández, Alicia Blam, Raquel Ro, Sabina Vilagut i Denys Blacker al seminari del Centre d'art La Panera de Lleida, el dijous 21 d'abril. Tot i que la climatologia atmosfèrica i la logística no sempre ens va acompanyar favorablement, la vivència va ser, com desenvoluparà més endavant la Maia Creus, "inaugural". Les artistes havien donat forma a les seves reflexions oferint generosament les seves performances en una jornada de treball intensa, on el salt al buit de cada una es feia sobre una xarxa teixida a partir de l'afecte i la confiança. La posta en comú que vam improvisar en finalitzar el programa va aportar un bon *feed-back* a totes les participants, doncs el públic va respondre també de manera generosa, emotiva i sincera, comentant temàtiques que havien arribat a emocionar-les/los, fent preguntes per saber-ne més i manifestant la seva grata sorpresa per aquest llenguatge de creació tan poc conegut.

Les performances del Seminari de Duoda, a la tarda del 7 de maig van tenir lloc a La Bonne, a l'edifici del carrer

Sant Pere Més Baix 7, després d'un deliciós àpat preparat amb cura per les dones de Sindillar, una associació que en veu de Karina Fulladosa i Norma Falconi ens va alimentar també explicant-nos el seu projecte de càtering:

“La comida es para nosotras una práctica política, en ella ponemos todas nuestras esperanzas y este catering transforma los sinsabores de un sistema que no nos reconoce en un lugar de sabores múltiples y luchas que huelen a cúrcuma... Ponemos todo nuestro amor en lo que cocinamos, aderezamos con justicia social las ensaladas y... hacemos empanadas de sueños, humitas de cariño, arroz con derechos y cilantro para todas”.⁹

Les performances van iniciar-se al pati, van continuar a l'escala i, la major part -deu de les tretze accions- van tenir lloc a la sala gran del tercer pis de La Bonne. Comptàvem amb una nombrosa audiència, la del seminari del matí, les entusiastes d'Esther Ferrer que també van voler acompanyar-nos, les dones d'Entredós de Madrid, que cada any venen al Seminari, i les de La Bonne, més les amistats aplegades per les artistes i l'alumnat, i les amigues i amics de la Facultat de Belles Arts, entre altres que assistien amb expectació al “part de l'invisible”. Amb aquesta expressió vull dir que, a banda de l'acció concreta de cada participant, allí tenia lloc un ritual col·lectiu en el qual ens disposàvem a assistir al que esdevenia com a fruit del treball realitzat dins d'una mateixa. Un fulletó informatiu dissenyat “gratis et amore” per una antiga alumna, Nina Orteu, oferia a l'audiència el títol i un breu text de cada performance, escrit per les artistes sobre la seva acció:¹⁰ *Obrint aigües*, de Mireia Chao Parra, *La cançió de mi territorio*, de Mª Jesús Olivós, *Nascuda de la terra*, de Lola Márquez Borrull, *Converses on les paraules són absents*, d'Emma Regada Garbayo, *Lo popular como maternidad, el poder como mutilación*, de Bárbara Zagora, *Im-maculada Concepció*, de Núria Iglésias Rodríguez, *Estola*, de Laura Fernández Antolín, *Ressorgir*, d'Anna Roca Barbarà, *Matèria inerta*, d'Àlicia Blam, *Compartir ferida*, de Joana Capella

Buendía, *Hecho a mano*, de Yelena de Belgrado i *Ressonant escolta*, de Raquel Ro i Sabina Vilagut. Tanmateix, tot el que va esdevenir parlava especialment -com evoca la imatge creada en l'última acció esmentada- d'una escolta atenta i interna, al ritme de la respiració pròpia i en relació a la de l'altre, i per tant, lluny de la mirada caçadora que tot ho vol per a sí, com escrivia María Zambrano.

Per a que l'experiència d'un procés de treball deixi llavors, és fonamental també una tercera etapa: escriure no només d'allò que ha tingut lloc sinó d'allò que ens ha esdevingut, a cada una, perquè som conscients de que no és moment de desapropiar la riquesa que aporta l'experiència conjunta i la relació de disparitat, sinó que és temps per gaudir-la. Així, una reunió matinal post-seminari que tenia com a objectiu repartir-nos la feina d'aquest article va acabar en un dia sencer compartint pissarres, gravacions de converses al mòbil, preguntes i reflexions, i llegint les valoracions de les pròpies artistes, els comentaris d'alumnes del Màster en Estudis de la Diferència Sexual de Duoda en els seus dietaris de curs i les ressenyes del seminari de les i els alumnes de segon del Grau de Disseny de la Facultat de Belles Arts.

D'aquest últim material us vull donar un botó com a mostra de la riquesa de coneixements i experiències que va generar l'encontre. Sobre la performance, moltes i molts van descobrir que era un llenguatge que oferia una especial qualitat en la comunicació amb una mateixa i amb el món. Alma escrivia: "M'agrada com és d'efímera la performance, es a dir, un únic gest, un únic moment compartit entre públic i artista, on el límit entre aquests dos es desdibuixa creant un espai íntim i de confiança plena". Carles capta la dimensió transcendent del gest: "Em va agradar que el final restés obert en moltes performances, sense saber si l'artista havia trobat el que estava cercant. Em va commoure perquè em va convidar a pensar sobre els qui m'envolten i sobre mi mateix". Nadia apuntava que va viure les performances com "una invitació a sentir i a pensar"

i per això la performance li va semblar “un acte preciós” i afegeix, “m’ha fet obrir els ulls a qüestions de les quals no parlem perquè les considerem tabús, com és el patiment interior. Gràcies a la performance, aquesta pràctica tan lliure, m’he adonat de la importància de l’expressió pròpia”. En aquest sentit, també es va percebre la genealogia de la creació en femení. Eva escrivia: “Amb l’acció d’Emma Regada he entès que la performance és una manera de viure, una forma de fer i d’expressar al món tot allò que sents, sense rebre res a canvi, donant allò que tens a qui t’està mirant”. La Mònica afina molt quan apunta:

“Si hi ha alguna cosa que compartien totes les performances fou la intensitat. El cos és el cos; l’acció és l’acció; la ferida és la ferida. Si et permetes tractar la matèria en sí, llavors l’espiritual s’obre. En fi, vull dir que les performances tracten del transcórrer de la vida, de positius i negatius, d’absorcions i acumulacions, de saturacions i impressions, per sentir el temps i sentir aquesta intensitat.”

La mateixa alumna utilitza una frase de Carla Lonzi per explicar la seva experiència del seminari: “(...) recuerdo la intensidad de aquellos momentos, el placer que me daba lo físico de aquellos encuentros”. La Paula comenta l’acció de Raquel Ro i Sabina Vilagut que va tancar la tarda:

“Aquesta performance em va semblar molt bonica perquè em va fer veure la bellesa en aquest gest tan íntim entre dues dones. Al cap i a la fi, la bellesa la podem trobar en un acte tan simple i a la vegada tan complexa com una abraçada. En aquells deu minuts em vaig sentir com si estigués donant una abraçada i sentint-me part de la performance.”¹¹

Damunt de la taula em queda per fer una important reflexió sobre l’emoció en el llenguatge i la seva visualització, des de la consciència plena del seu potencial reflexiu. Hi ha una pèrdua important de la por a treballar

**Assumpta
Bassas Vila**

l'emoció que, com ens va apuntar l'artista Cori Mercadé, és una nova actitud i una manera de fer molt diferent de la que tenien moltes dones educades en el racionalisme i la postmodernitat de la universitat masculina. Crec que aquesta és una realitat interessantíssima que vivim -en el meu cas molt positivament-, i és també matèria del pensament feminista per autores d'altres latituds en aquesta darrera dècada.